

— GERÇEĞİN ETİĞİ —
Kant, Lacan

Alenka Zupančič; O zamanlar Yugoslavya federasyonu içinde olan Slovenya'nın başkenti Lyublyana'da 1966 yılında doğdu. Lyublyana Üniversitesi'nden 1990'da mezun oldu. Hâlen Lyublyana Psikoanaliz Okulu üyesi ve European Graduate School'da konuk öğretim üyesi olan *Zupančič*, çalışmalarından etkilendiği Sloven meslektaşları Slavoj Žižek ve Mladen Dollar gibi Lacancı ekolden düşünürler arasında sayılır. Özellikle Nietzsche uzmanı olarak uluslararası ün kazanmış olan *Zupančič*'in etik, edebiyat, sevgi gibi geniş bir konu yelpazesi üzerinde çalışmaları birçok ülkede yayımlanmıştır.

Yazarın Türkiye'de yayımlanmış bir kitabı vardır (En Kısa Gölge Nietzsche'nin "İki" Felsefesi, Encore Yay. -2005).

© EPOS YAYINLARI-64
Bilim-Felsefe-Politika Kitapları-33

Alenka Zupančič
Gerçeğin Etiği
Kant, Lacan

İngilizceden Çeviren:
Ahmet Süreyya Özcan

Yayıma Hazırlayan:
A. Ercüment Özkaya

Kitabın Orijinal Adı:
Ethics of the Real
Kant, Lacan
–Birinci Baskı, Verso 2000–

©Epos Yayınları, 2005
©Birinci Baskı, Verso 2000
© Alenka Zupančič 2000

Düzeltili:
Bâki Alemdar

Kapak Tasarımı:
Zet Tantum

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
epos

Baskı ve Cilt:
Sözkesen Matbaası (0.312) 395 21 10
Birinci Baskı, Ankara 2010
ISBN: 978-975-6790-75-5
Sertifika no: 16468

EPOS YAYINLARI
GMK Bulvarı 60/20 (06570) Maltepe-Ankara,
Tel.Fax: (0.312) 232 14 70 - 229 98 21
eposyayinlari@eposyayinlari.com
www.eposyayinlari.com

Alenka Zupančič
Gerçeğin Etiği
Kant, Lacan

İngilizceden Çeviren
Ahmet Süreyya Özcan

İçindekiler

Önsöz: Kant, Neden Uğruna Savaşmaya Değer? <i>Slavoj Žižek</i>	7
Giriş	15
1. Günlük yaşamın (Ahlâkî-)Patolojisi	21
2. Özgürlük Öznesi	36
Ne Özgürlüğü?	37
Ne Öznesi?	40
3. Yalan	58
Kant ve “yalan söyleme hakkı”	58
Koşulsuz	68
Sadecî tuzak	75
4. İllüzyon Mantığından Postülatlara	80
İllüzyonun “fırtınalı okyanusu”	80
“Kişi, maske de demektir”	85
Postülatlara giden geçit	91
5. İyi ve Kötü	95
Yalnızca mantığın sınırları içindeki fantezi	95
İntihar mantığı	99
Kötünün dereceleri	103
Melekler şeytanlara benzer	107
“Öznesiz özneleştirme” olarak edim	114

6. Edebiyatta Edim ve Kötülük	123
Valmont örneği	125
Don Juan örneği	140
7. Ahlâk Yasası ve Üstbenlik Arasında	159
Duygulanım kuantumu	159
Yücelik ve üstbenlik mantığı	169
Yasanın statüsü	181
8. Psikanalizde etik ve trajedi	189
Bazı ön düşünceler	189
Oedipus ya da Gösterenin Dışlanması	195
Arzu hırsızlığı – ve karşılığında anne	195
Şeyin ölümü	207
Baba nedir?	212
Oedipus’la ne yapacağız biz?	218
Sözcük rehni	221
Sygne, ya da Artığın Hazzı	232
Etik ve Terör	234
Haz – komşum	243
Etikte Gerçek	257
Saf arzudan dürtüye	262
9. O hâlde ...	269
<i>Dizin</i>	<i>281</i>

Önsöz:
Kant, Neden Uğruna Savaşmaya Değer?
Slavoj Žižek

Günümüzün etik-politik tartışmalarında Immanuel Kant'tan bahsedildiğinde şüphesiz ilk çağrışım, – Hannah Arendt'den Jürgen Habermas'a; Luc Ferry ve John Rawls gibi neoliberallerden Ulrich Beck gibi “ikinci modernite” teorisyenlerine kadar tüm farklı versiyonlarında – “Kant'a dönüş”ün post-Komünist liberal müdafaasıdır. Bununla birlikte, Lacan'ın “Sade ile Kant”ının temel iddiası, bir başka, çok daha anlaşılabilir bir Kant'ın gerçekleştirdiği etik devrimin fikirler tarihinde Freudcu bilinçdışının keşfine giden başlangıç noktası oluşturduğunu iddia ettiği bir Kant'ın mevcudiyetidir: Kant, “zevk ilkesinin ötesinde” boyutunu ilk betimliyendi.

Lacan'a belli belirsiz âşına birinin ilk çağrışımı, muhtemelen “Hah işte, Kartezyen ve Kantçı *transsendental** cogitoya karşı öznenin merkezleştirilmesini ortaya koyan adam”dır... Burada, resim zaten kusurlu hâle gelmektedir. Lacan'ın tezi, Freudcu bilinçdışının “merkezleştirilmiş” öznesinin, Kantçı *transsendental* öznedeki biraz daha radikalleşmiş Kartezyen *cogito*'dan başkası olmadığıdır – bu nasıl olabilir? Bu dillere düşmüş Freudcu

* Kant'ta aklı eleştirme yöntemi. Deneyin karşıtı olduğu gibi, *transcendent*: aşkın'ın ('aşkın bilgi', olabilir bilginin sınırını aşan bilgi) da karşıtıdır... ama '*transsendental bilgi*', bu sınırları aşmaz, araştırır. Bkz.: Bedia Akarsu, Felsefe Terimleri Sözlüğü, İnkılap Yay. –ç.n.

“merkezsizleştirme” nedir? Görünürde Hegel’in doğa felsefesinden ayrıksı duran bir tanım (bir bitkinin, bağırsakları gövdesinin dışında bir hayvan olarak tanımı), belki de öznenin “merkezsizleştirilmesinin” ne anlama geldiğinin en özlü belirlenimini sunmaktadır. Buna, Wotan’ın, yüce tanrının, (karısı Fricka tarafından savunulan) kutsal evlilik bağına saygısı ve (sevgili âsi kızı Brünnhilde tarafından savunulan) özgür aşkın gücüne duyduğu hayranlık arasında bölündüğü Wagner’in Walküre’inde yaklaşalım. Cesus Siegmund, zalim Hunding’in karısı güzel Sieglinde ile kaçtıktan sonra bir düelloda Hunding’le karşılaşmak zorunda kaldığında, Brünnhilde Wotan’ın açık emrini (Siegmund’un çatışmada öldürülmesine izin verilmesini) ihlâl eder. İtaatsizliğini savunurken Siegmund’a yardım etmeye çalışarak savunan Brünnhilde, aslında Wotan’ın kendi inkâr ettiği gerçek iradesini fiilen gerçekleştirmiş olduğunu iddia eder – bir açıdan, kendisi Wotan’ın bu “bastırılmış” parçasından, Fricka’nın baskısına boyun eğmeye karar verince feragât etmek zorunda kaldığı parçasından başka bir şey değildir. . . Jungcu bir okuma, burada Fricka ve Brünnhilde’nin (Wotan’ı çevreleyen diğer daha alt seviyedeki tanrıların yanı sıra) sadece Wotan’ın kişiliğinin farklı libidinal bileşenlerini dışsallaştırdığını iddia edecektir: Fricka, düzenli aile yaşamının savunucusu olarak Wotan’ın üstbenliğini temsil ederken, Brünnhilde özgür aşkın tutkulu savunuculuğuyla Wotan’ın gem vurulmamış aşk tutkusunu temsil eder. . . Bununla birlikte Lacan’a göre, Fricka ve Brünnhilde’nin Wotan’ın tininin (*psyche*, –ç.n.) farklı bileşenlerini “dışsallaştırdığını” söylemek zaten gereğinden çok şey söylemektir: Öznenin “merkezsizleştirilmesi” orijinal ve kurucudur; “Ben” en başından beri “kendimin dışındayım”, dışsal bileşenlerin bir *brikolaj*yım. Hegel’in bir bitkinin bağırsakları toprağa gömülü kök kılığında vücudunun dışında yer alan bir hayvan olduğu iddiasıyla aynı şekilde, Wotan da üstbenliğini Fricka’da sadece “yansıtmaz”, Fricka kendi üstbenliğidir.¹

¹ Bkz. G.W.F. Hegel, *Enzyklopdie der philosophischen Wissenschaften*, Hamburg: Felix Meiner Verlag 1959, para. 348.

Bu Hegelci formül aynı zamanda – ve özellikle – sembolik düzen, insan hayvanın Kendi dışındaki bir tür ruhanî bağırsakları için de geçerlidir: Varlığımın ruhanî Özü, ruhsal gıdamı aldığım kökler, merkezleştirilmiş sembolik düzene gömülü olarak kendimin dışındadır. O hâlde, ruhanî olarak insanın dışsal bir özde köklenmiş bir hayvan olduğunu söylemenin cazibesine kapılabilir – imkânsız Yeni Çağ rüyalarından biri, tam da insanı kendisi dışında özlü köklere ihtiyaç duymadan ruhanî uzayda serbestçe süzülen ruhanî bir hayvana dönüştürmektir. Woody Allen, Mia Farrow’dan skandal ayrılığının ardından basın karşısında üst üste boy gösterdiğinde, “gerçek hayatta” tamamen filmlerindeki nörotik ve güvensiz erkek karakterler gibi hareket etti. Öyleyse “kendisini filmlerine koyduğunu”, filmlerindeki ana erkek karakterlerin Woody Allen’ın yarı-örtülü oto-portresi olduğu sonucuna mı varmalıyız? Hayır; buradan çıkarılacak sonuç tam aksidir: *Gerçek* yaşamında, Woody Allen filmlerinde ayrıntılandığı belirli bir modeli kopyalamış ve o modelle özdeşleşmiştir – yani, sanatta en saf hâlleriyle ifade edilen sembolik kalıpları taklit eden “gerçek hayattır”. O zaman bu, Lacan’ın öznenin merkezleştirilmesiyle kastettiği şeydir ve bu merkezleştirilmiş özneye Kantçı transsendental özne arasındaki bağlantıyı algılamak zor değildir: Her ikisini birleştiren anahtar özellik, her ikisinin de boş, herhangi özlü bir içerikten yoksun olmasıdır. *Saf Aklın Eleştirisi*’nde Kant, en saf hâlinde bu *cogito* paradoksunu özetler: “Kendimin saf düşüncesinde ben varlığın kendisiyim [*ich bin das Wesen selbst*], ancak bu varlığın hiçbir parçası bu suretle düşüncelerim için bana verilmiş değildir”. Öyleyse, varlık ve düşünce arasındaki kesişme noktası olarak *cogitonun* özgün yerinde varlığın yanı sıra düşünceyi de kaybederim: Düşünceyi, çünkü tüm ve her içerik kaybolmuştur; varlığı, çünkü tüm belirli-nesnel varlık saf düşüncede buharlaşır – ve, Lacan’a göre, bu boşluk Freudçu arzu öznesidir.

Alenka Zupančič’in kitabı, etik özü ve İyilik alanı arasında radikal bir ayrıma kadar varan bu modern öznelik savının beklen-

Giriş

Felsefe tarihi boyunca gelişen etik kavramı psikanalizin ellerinden çifte bir “düşkırıklığı darbesi” almıştır: İlk darbe Sigmund Freud’dan, ikinci darbe Jacques Lacan’dan gelmiştir. Her iki durumda da tartışmanın odak noktasında aynı felsefecinin, Immanuel Kant’ın olması tesadüf değildir.

Felsefe etiğine vurulan “Freudcu” darbe şu şekilde özetlenebilir: felsefenin ahlâk yasası – ve daha isabetli biçimde, Kant’ın kategorik zorunluluk – dediği şey, gerçekte üstbenlikten başka bir şey değildir.¹ Bu yargı, etiği “patolojinin” dışındaki temellere yerleştirme çabalarının tümünü sorgulayan bir “bozulmuş büyü” etkisi yaratır. Aynı zamanda da, “etiği” Freud’un *das Unbehagen in der Kultur* dediği şeyin, uygarlığın tam kalbindeki hoşnutsuzluk ya da hastalığın tam merkezine yerleştirir.² Kaynakları üstbenliğin oluşumundan geldiği sürece etik, kendi emirlerini öznenin gerçekten otantik, kendiliğinden ve ‘şerefli’ eğilimleri olarak

¹ Freud’un çalışmasından sayısız ibareler bu fikri ifade eder. Örneğin, ‘Ego ve İd’de, şunu görürüz: “Çocuk bir zamanlar ebeveynine boyun eğme baskısı altında olduğundan, benlik de üst-benliğinin kategorik buyruğuna boyun eğer”. *On Metapsychology*, Harmondsworth: Penguin 1955 (The Pelican Freud Library, Cilt. 11), s. 389.

² “İnsanlar her zaman en büyük değeri etiğe vermişlerdir, sanki özellikle etik çok önemli sonuçlar getirecekmiş gibi. Ve etik, gerçekte, kolayca her medeniyette en ağırlı nokta olarak teşhis edilebilecek bir konuyla ilgilidir. Dolayısıyla etiğe, bir terapi çabası – diğer kültürel faaliyetler aracılığıyla şu ana kadar başarılammış bir şey, üst-benliğin komutası aracılığıyla başarma girişimi olarak bakılmalıdır.” Sigmund Freud, *Civilization, Society and Religion*, ‘Civilization and Its Discontents’, Harmondsworth: Penguin 1987 (The Pelican Freud Library, Cilt. 12), p. 336.

kabûl ettirmeye çalışan her tür ideoloji için uygun bir araçtan başka bir şey olmaz. Ahlâk yasasının üstbenlikten başka hiçbir şey olmadığını söyleyen bu tez, şüphesiz dikkatli bir incelemeyi gerektirmektedir, ki bunu daha sonra Bölüm 7’de yapacağım.

Psikanalizden etkilenen felsefî etiğin sağlamlığına ikinci darbe Lacan’ın *Ecrits*’deki ünlü makalesinin başlığıyla kendini göstermektedir: “Sade ile Kant”. Eğer, etik üzerine felsefî bahis devam ettiği sürece Kant’ın Lacan için tüm filozofların “en hakikisi” olduğu gerçeğini göz önüne alırsak, bu ikinci darbe bütünüyle çok daha yıkıcıdır. Dolayısıyla etiğe vurulan Lacancı darbe şöyle özetlenebilir: Felsefenin etik adına önermesi gereken en iyi şey Sade’ın ünlü eserini izah edecek bir tür “Yatak Odasında Pratik Felsefe”dir.

Bununla birlikte, Lacan’ın (felsefî etik projesinin “doruğu” olarak) Kantçı etik eleştirisi Freud’un eleştirisinden hatırı sayılır biçimde farklıdır. Lacan, Kant’a etiğin gerçek nüvesini – bağıntılılığını sürdüren ancak üstbenlik mantığına indirgenemeyen bir nüve – keşfettiği için itibar gösterir, ancak Kant’ı bu nüveyi bir irade nesnesine çevirmekle, “kendi hakikatini” sapkın bir Sade söyleminde bulan bir harekete girişmekle eleştirir. Böylece “Sade ile Kant”, “çoğu geleneksel etik çabasıyla, hattâ en asil olanlarıyla dahi ilişkili olarak, tahlilin mümkün kıldığı birincil göz açıcı etki örneğini oluşturur”.³ Bununla birlikte, bu ifadenin iki yorumu ihtiyacı vardır.

İlk olarak, “Sade ile Kant”ın niyetinin – ve hâliyle sonucunun – sadece Kant’ın pratik felsefesinin gerçek etkilerine, “hattâ en asil olanlarına karşı dahi” gözlerimizi açmak değil, aynı zamanda Sade’ın söylemini “asilleştirmek” olduğunu hatırlamalıyız. “Sade ile Kant” tezi, sadece Kant etiği “sapkın” bir değer taşımaktadır demez; aynı zamanda Sade söyleminin de etik değeri vardır – yani sadece etik bir proje olarak doğru biçimde anlaşıla-

³ Jacques Lacan, *The Four Fundamental Concepts of Psycho-Analysis*, Harmond Sworth: Penguin 1987 [1979], s. 276.

bilir, der.⁴ İkincisi, Lacan'ın bu ifadesinin, hemen “daha yakından bakıldığında ahlâk yasası sadece saf hâlinde arzudur” iddiasının ardından geldiğine dikkat edilmelidir.⁵ Bu ifade “masum” olmaktan çok uzaktır, çünkü bilindiği gibi bu “saf arzu” kavramı, Lacan'ın *Psikanaliz Etiği* seminerinde önemli hattâ merkezî bir rol oynamaktadır.

Freud'un aksine – ve geleneksel etiği eleştirmesine rağmen – Lacan'ın burada adına yakışır bir etiğin imkânsız olduğu sonucuna varmadığını vurgulamalıyız. Aksine Lacan, bunu yapmak etik olanın yeni bir kavramsallaştırılmasını gerektirse bile, etiği (analistin arzusuyla ve analitik eylemin doğasıyla ilgili olduğu süreç) psikanalizin esaslarından birine dönüştürmüştür. Kant, bu yeni kavramsallaştırmada önemli bir rol oynayacaktır.

Lacan, Kant'a özellikle “geleneksel” etikle iki hayatî noktada bağlarını kopardığı için hayranlık beslemektedir. Bu noktaların ilki, yükümlülükleri onları yerine getirme *imkânına* göre ayrırıltarıyla açıklayan ahlâklılıktan kopmasıdır. Lacan'a göre, buradaki hayatî nokta, Kant'ın da iyi bildiği gibi, bu şekliyle ahlâklılığın bir imkânsız, “içinde arzularımızın topolojisinin farkına vardığımız imkânsızlığı”⁶ isteyen bir talep olduğudur. Kant, ahlâkî buyruğun neyin yapılabileceği ya da yapılamayacağıyla ilgilenmediği gerçeği üzerinde ısrarla durarak etiğin esas boyutunu keşfetmiştir: İmkânsız *olarak* gerçek etrafında dönen arzu boyutunu. Bu boyut, geleneksel etiğin kapsamından dışlanmış ve dolayısıyla geleneksel etiğe sadece bir fazlalık olarak görünebilmektedir. Dolayısıyla Kant'ın hayatî önemdeki ilk adımı, geleneksel etik sahasından tam da dışlanan şeyi alarak etik için tek meşru zemine çevirmektir. Eleştirmenler sık sık Kant'ı imkânsız talep etmekle eleştirse de, Lacan bu Kantçı talebe itiraz kabul etmez bir teorik değer atfetmektedir.

⁴ Bkz. Slavoj Žižek, *The Indivisible Remainder: An Essay on Schelling and Related Matters*, Londra ve New York: Verso 1996, s. 173.

⁵ Lacan, *The Four Fundamental Concepts of Psycho-Analysis*, s. 275.

⁶ Jacques Lacan, *The Ethics of Psychoanalysis*, Londra: Routledge 1992, s. 315.

Kant'ın gelenekten ayrıldığı ikinci nokta, birinciyle ilişkili olarak, etiğin “iyiliğin dağıtımıyla” (Lacan'ın ifadesiyle “iyiliklerin servis edilmesiyle” [*service of goods*] ilgili olduğu görüşünü reddetmesiydi. Kant “diğerleri için iyi olanı, şüphesiz onların iyiliğinin benimkini de yansıtmaması hâlinde, istememe” dayalı bir etiği reddetti.

Lacan'ın arzusunun etiğinin statüsüyle ilgili tavrının gelişmesini sürdürdüğü doğrudur. Bu yüzden, *Seminer XI (Psiko-Analizin Dört Temel Kavramı)*'ndaki duruşu *Seminer VII (Psikanalizin Etiği)*'nden birçok noktada farklılık göstermektedir. “Daha yakından bakıldığında, ahlâk yasası sadece som hâlinde arzudur” ifadesi, *Seminer VII*'de ifade edilmesi hâlinde bir iltifat değeri taşıyacak olan bir yargıdır; ancak açık bir şekilde *Seminer XI*'de yer aldığı durumda durum bu değildir. Ancak Lacan daha sonra “analistin arzusunun som arzu olmadığını” iddia etse bile, bu ne analistin arzusunun patolojik (kelimenin Kantçı anlamında) olduğu ne de arzu meselesinin buradaki uygunluğunu kaybettiği anlamına gelmektedir. Konuyu basitçe toparlarsak, arzu meselesi, tahlilin bitiş noktası farzedilecek nihayetlendirme olarak merkezî yerini çok da fazla kaybetmez. Bir sonraki bakışta, tahlil bir başka boyutta, yani dürtü boyutunda biter. Bu nedenle, – *Seminer XI*'in sonuç değerlendirmelerinde de yer aldığı gibi – bu boyut özneye açılmadan önce, özne “arzu olarak kendini kuşatan sınıra” ulaşmalı ve bu sınırı geçmelidir.⁷

Bunun sonucunda, bizi Lacan'ın etik tartışmasının zor zemini- ne götürecek bir şemayı kabaca çizebiliriz. Geleneksel etik – Aristoteles'den Bentham'a –, arzusunun bu tarafında kalmıştır (“İktidarın ahlâklılığı, iyiliklerin servise sunulmasının ahlâklılığı, şu şekildedir: “Arzular söz konusu olduğunda, daha sonra gel. Bırak beklesinler”.)⁸ Etiğe arzu boyutunu katan ve onu “saf hâline” getiren Kant idi. Bu adım, hayatî olmasına karşın yine de Kant'ın

⁷ Lacan, *The Four Fundamental Concepts of Psycho-Analysis*, s. 276. Düzeltilmiş çeviri.

⁸ Lacan, *The Ethics of Psychoanalysis*, s. 315.

atmadığı – en azından Lacan’a göre – diğer bir tamamlayıcı adıma ihtiyaç duymaktadır: Arzu ve arzu mantığının ötesine, dürtünün ülkesine götüren adıma. Bu nedenle, “öznenin *a*’ya [arzu nesnesi] göre yerinin belirlenmesinden sonra temel fantezi deneyimi dürtü hâline gelmektedir”.⁹

Lacan’ın etik sorgulaması söz konusu olduğu sürece, Kant en önemli felsefî referans noktasıdır. Lacan’ın bu konudaki diğer – ve oldukça da farklı – diğer referansı, trajedidir.

Bu iki referans noktası – Kant, Lacan ve çeşitli edebî eserlerin okuması aracılığıyla – ‘Gerçeğin etiği’ diye adlandırmak istediğim şeyin hatlarını çizmeyi amaçlayan, okumakta olduğunuz bu kitabın ana temalarıdır. Gerçeğin etiği, Gerçeğe doğru yönelmiş bir etik değil, ancak etiğin içinde zaten işlemekte olduğu şekliyle Gerçeğin (terimin Lacancı anlamında) boyutunu görerek ve kabûl ederek etiği yeniden düşünme çabasıdır. Etik terimi sıklıkla, davranışlarımızı (ya da diyelim ki bilimin “davranışını”) tüm ifrattan uzak tutmayı hedefleyen – arzuyu kısıtlayan ya da “dizginleyen” bir dizi norma atıfta bulunmak için kullanılır. Ancak bu etik anlayışı, etiğin doğasında müfrit olduğunu, yani ifrattın bizzat etiğin tüm anlamını yitirmeden kolayca bertaraf edilemeyeceği bir etik bileşeni olduğunu kabul etmemektedir. “Gerçeklik ilkesiyle” yönetildiği şekliyle hayatla, “olayların pürüzsüz seyriyle” ilişkili olarak etik, daima müfrit bir şey olarak, rahatsız edici bir “sekte” olarak ortaya çıkar.

Fakat “Gerçeğin etiğine” dair bu teorik çabada peşinden gittiğim davanın meselesi ortada durmaktadır. Lacancı terimlerle, efendinin söylemindeki gerileme, Lacan’ın anlayışına göre modernitenin baş göstermesi, etik söylemini bir açmaza itmektedir. Efendinin söyleminin ardındaki etik maksim belki de en iyi şekilde Juvenal’in ünlü dizesinde formüle edilmiştir: “*Summum crede nefas animam praeferre pudori, et propter vitam vivendi perdere causas* [Yaşamı onura yeğlemeyi ve yaşam adına yaşamı

⁹ Lacan, *The Four Fundamental Concepts of Psycho-Analysis*, s. 273.

değerli kılan her şeyi yitirmeyi, günahların en büyüğü saymı].” Bu amentünün bir başka versiyonu Paul Claudel de görülebilir: “Yaşamını kaybetmektense, yaşama sebebini yitirmek daha acıdır”. “Sade ile Kant”da, Lacan bu etik düsturun kendine ait tercümesini önerir: “Arzu, arzu denilen şey, bir korkağı oynamakla hayatı anlamsızlaştırmak için yeterlidir”.¹⁰ Modernite, öyle görülüyor ki, efendinin söylemine, cılız “birinin kaybedebileceği en kötü şey kendi hayatıdır” maksiminin yanında hiçbir alternatif getirmemektedir. Bu maksim, hem kavramsal güçten hem de “harekete geçirici” iktidardan yoksundur. Bu eksiklik de, “geleneksel değerlere” dönüşü beyan eden politik söylemleri bu kadar baştan çıkarıcı yapan şeyin bir parçasıdır; aynı zamanda da davaları uğruna ölmekten başka bir şey istemeyen “aşırı uçların” ve “fanatiklerin” kendilerini kaptırdığı dehşetin çoğundan da sorumludur.

Bu kitap, efendinin söylemine dayalı bir etik olmayı reddeden, fakat nihaî etik ufğunun “birinin kendi hayatına” indirgenmesine dayalı, yetersiz (post)modern etik seçeneğini de aynı kuvvetle reddeden bir etiğe kavramsal çerçeve sağlama çabasıdır.

¹⁰ ‘Kant with Sade’, *Ekim* 51 (Winter 1989), Cambridge, MA: MIT Press, s. 68.